

9. DECEMBRIS – STARPTAUTISKĀ PRETKORUPCIJAS DIENA

Kopš 2003.gada 9.decembra, kad parakstišanai tika nodota Apvienoto Nāciju Organizācijas Pretkorupcijas konvencija, šis datums noteikts par Starptautisko pretkorupcijas dienu. Šogad Starptautiskās pretkorupcijas dienas aicinājums ir – «Neļauj korupcijai apturēt attīstību!»

KNAB informatīvais izdevums, kurš parasti uzrunā valsts amatpersonas, šoreiz adresēts uzņēmējiem, profesionālajām apvienībām un plašākai sabiedrībai, aicinot saskatīt dažādās korupcijas izpausmes formas, to nodarīto kaitējumu un negatīvās sekas.

Pretkorupcijas diena Latvijā šogad tiek sagaidīta ar pavērsienu kriminālatbildībā par kukuļošanu. Šā gada 19.novembrī Saeima pieņēma grozījumus Krimināllikumā, kas būtiski uzlabos cīņu ar korupciju gan publiskajā, gan privātajā sektorā (sīkāk lasiet izdevuma 2. un 3. lpp.).

KORUPCIJA
Tavam **NĒ** ir nozīme!

ZELTA VĀRDI

«Vispārējā koruptīvā atmosfēra sagandējusi valsts izdevumu un ienākumu bilanci, radījusi aplamu vērtību sistēmu biznesa darījumos, nemaz nerunājot par morālo kaitējumu un grandiozajiem finanšu zaudējumiem.»

Valdis Krastiņš,

ilggadējs diplomāts blogā www.citadiena.lv

KORUPCIJA NAV BIZNESA SASTĀVDAĻA!

2009.gada novembrī jau **58,7%** Latvijas iedzīvotāju atzīst, ka nav gatavi dot kukuli, lai kāda viņu problēma tiktu atrisināta. 2007.gadā šādu apņēmību pauda **48,5%**, bet 2005.gadā **39%** iedzīvotāju. (SKDS dati)

Tieši uzņēmēju un citu sociāli aktīvu iedzīvotāju attieksme pret korupciju ir izšķiroša veiksmīgai cīņai ar šo noziegumu. Nav noslēpums, ka korupcijas rezultātā valstij tiek nodarīti zaudējumi gan neiegūto nodokļu, gan palielināto izmaksu jeb korupcijas pievienotās vērtības dēļ. Korupcija degradē uzņēmējdarbības vidi, izslēdzot vai izkropļojot konkurenci. **Uzņēmēj, būt godīgam atmaksājas!**

Šis tilts netika uzcelts...

**Korupcija ir noziegums,
kas aptur attīstību!**

AKTUĀLAS PRETKORUPCIJAS ZIŅAS

- 17.novembrī tika publicēts *Transparency International* veidotais **korupcijas uztveres indekss**, kas Latvijai šogad krities par 0,5 punktiem, sasniedzot atzīmi 4,5 un atgriežot Latviju zem 2006.gada vērtējuma. Starp Eiropas Savienības dalībvalstīm Latvija ierindojas 22.vietā, aiz sevis atstājot Itāliju, Bulgāriju, Grieķiju un Rumāniju.
- 19.novembrī Valsts sekretāru sanāksmē izskatīja **Ministru kabineta ētikas kodeksa** projektu, kura mērķis būs - veicināt Ministru kabineta vienotību, atklātību un darbību sabiedrības interesēs.
- 23.novembrī Ministru kabineta komitejā tika akceptēti grozījumi Politisko organizāciju (partiju) finansēšanas likumā, kas paredz ieviest **politisko partiju finansēšanu no valsts budžeta**. Sākot ar 10.Saeimas sanāksšanu 2011.gadā politiskajai partijai, par kuru iepriekšējās Saeimas vēlēšanās nobalsojuši vairāk nekā 2% vēlētāju, no valsts budžeta tiks piešķirts finansējums – 50 santīmi gadā par katru iegūto balsi. Tādējādi mazināsies partiju atkarība no ziedotājiem, partiju nelikumīga finansēšana un paaugstināties partiju administratīvā kapacitāte.
- 24.novembrī Ministru kabinets konceptuāli atbalstīja ierosinājumu, ka institūcijām **interneta mājas lapā jāpublicē informācija par komunikāciju ar lobētājiem**. Minētā kārtība nodrošinās atklātību par informācijas apmaiņu un lobētāju mijiedarbību ar publiskās varas subjektiem. Sabiedrībai būs iespējams iegūt informāciju, kuru personu vai grupu interesēs notiek valstiski svarīgu lēmumu pieņemšana.
- 30.novembrī Administratīvā rajona tiesa noraidīja Tautas partijas pieteikumu par KNAB pieņemto lēmumu, ar kuru partijai **uzdots pārskaitīt valsts budžetā pretlikumīgi saņemtos finanšu līdzekļus** un pārsniegto pieļaujamo priekšvēlēšanu izdevumu apmēru vairāk nekā miliona latu apmērā.

Grozījumi Krimināllikumā – jauni ieroči cīņai pret kukuļošanu

Izpildot starptautiskās rekomendācijas, kā arī, lai risinātu citas problēmas, kas saistītas ar nepilnībām normatīvajos aktos, šā gada 19.novembrī Saeima pieņēma grozījumus Krimināllikuma pantos, kas regulēs atbildību par koruptīviem noziedzīgiem nodarījumiem valsts institūciju dienestā un privātajā sektorā.

Būtiskākās izmaiņas

Krimināllikumā:

- ▶ precizēts 198.pants, nosakot atbildību privāto uzņēmumu vai organizāciju darbiniekiem par **neatļauta labuma pieņemšanu** arī tajos gadījumos, kad nav notikusi pieprasīšana;
- ▶ grozot 199.pantu, paredzēts, ka atbildība personām par **kukuļa došanu privātajā sektorā (komerciālo uzpirkšanu)** tiek attiecināta ne tikai uz gadījumiem, kad labums tiek dots uzņēmējdarbību «atbildīgajiem darbiniekiem», bet jebkurai personai, kas vada uzņēmumu vai strādā jebkādā amatā uzņēmumā;
- ▶ grozījumi 320. un 323.pantā paredz, ka kriminālatbildība tiek piemērota arī situācijās, kad pieņemtais vai piedāvātais **labums nav domāts pašam kukuļņēmējam, bet kādai trešajai personai;**
- ▶ grozījumi 320.pantā **diferencē atbildību atkarībā no laika, kad kukulis tiek pieņemts**, – pirms darbības veikšanas kāda interesēs vai arī pēc tam, nosakot bargāku sankciju, ja kukulis tiek solīts, piedāvāts vai dots par vēl priekšā stāvošu prettiesisku rīcību;
- ▶ 326.¹pantā «Tirgošanās ar ietekmi» veikti grozījumi, **pastiprinot atbildību** par šāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanu;
- ▶ precizējot 326.²pantu, valsts vai pašvaldības iestāžu darbiniekiem (publisko pakalpojumu sniedzējiem, piemēram, ārstiem, skolotājiem, pašvaldību darbiniekiem), kuri nav valsts amatpersonas, noteikta kriminālatbildība **par prettiesiska labuma pieņemšanu** arī tajos gadījumos, kad nav notikusi pieprasīšana.

Kā izpaužas korupcija privātajā sektorā?

Pieņemot grozījumus Krimināllikumā, Saeima noteica atbildību privāto uzņēmumu vai organizāciju darbiniekiem par **neatļauta labuma vai tā piedāvājuma prettiesisku pieņemšanu** arī tajos gadījumos, kad labums nav ticis pieprasīts.

Tāpat noteikts, ka atbildība personām par kukuļa došanu privātajā sektorā – **komerciālo uzpirkšanu** tiek attiecināta ne tikai uz gadījumiem, kad pretlikumīgais labums tiek dots uzņēmējdarbību «atbildīgajiem darbiniekiem», bet jebkurai personai, kas vada uzņēmumu vai strādā jebkādā amatā uzņēmumā.

Vairumā gadījumu korupcijas skandāli ļauj sabiedrībai paust savu neapmierinātību par publisko līdzekļu tērēšanu valsts amatpersonu personīgajās interesēs, tomēr koruptīvi noziedzīgi nodarījumi ir iespējami un notiek arī privātajā sektorā. 2007. gadā veiktās aptaujas rezultāti par iedzīvotāju saskarsmi ar korupciju parādīja, ka 29% iedzīvotāju tieši privātos uzņēmumos uzskata par negodīgiem.

Piemēram, ja kāda privāta uzņēmuma pārstāvis, kurš ir sertificēts pārbaudīt elektroinstalāciju vai dabasgāzes pievada ierīkošanu, piešķirot attiecīgu apliecinājumu, pieņem pretlikumīgu maksājumu no privātpersonas par to, ka dokumentā neuzrādīs, ka ierīkošana notikusi pretēji noteiktajām prasībām. Šādas pretlikumīgas darbības veikšana var apdraudēt sabiedrības drošību pat vēl lielākā mērā, nekā kukuļņemšana, ko izdara valsts amatpersona. Uzņēmuma pārstāvja darbības var tikt kvalificētas kā neatļauta labuma pieņemšana un par to Krimināllikumā ir paredzēta atbildība un sods var būt saistīts arī ar brīvības atņemšanu.

Tāpat, ja kāda vitrīnu ražošanas uzņēmuma darbinieks veic neoficiālus maksājumus lielveikala darbiniekam par to, lai tas, ļaunprātīgi izmantojot savas pilnvaras, nodrošinātu, ka visā veikalā tīklā tiek izvietotas tikai šī uzņēmuma ražotās vitrīnas. Šādu savstarpēju darījumu rezultātā netiek nodrošināta brīva konkurence un pircējiem, iespējams, jāpārmaksā par precēm šajos veikalos, jo jānosedz korupcijas pievienotā vērtība.

Šādu privātā sektorā izdarītu, koruptīvu noziedzīgu nodarījumu atklāšana un izmeklēšana ir Valsts policijas Ekonomikas policijas pārvaldes kompetencē.

Par korupciju atbild ne tikai ierēdņi . . .

Krimināllikumā ir noteikti **koruptīvi noziedzīgi nodarījumi** – kukuļa piesavināšanās (321.pants), starpniecība kukuļošanā (322.pants), kukuļdošana (323.pants) –, **par kuriem pie kriminālatbildības var tikt sauktas arī privātpersonas.**

Statistika liecina, ka 38% par koruptīviem noziedzīgiem nodarījumiem notiesāto personu KNAB izmeklētajos kriminālprocesos ir privātpersonas.

Visbiežāk privātpersonas KNAB lietās apsūdzētas par **kukuļdošanu (55%), kukuļa piesavināšanos (20%), starpniecību kukuļošanā (17%), krāpšanu (12%).**

87% visu notiesāto privātpersonu tiesa piemēroja brīvības atņemšanu, tostarp **30** personas sodītas ar nosacītu brīvības atņemšanu, bet **5** personām piespriesta reāla brīvības atņemšana ar vidējo soda izciešanas termiņu **2,5 gadi**. Par sevišķi smaga noziedzīga nodarījuma izdarīšanu vienai personai piemērota arī mantas konfiskācija.

Persona tiek atbrīvota no kriminālatbildības, ja kukulis šai personai izspiests vai persona pēc kukuļa došanas nekavējoties labprātīgi paziņo par notikušo!

Ziņot var Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja Ziņojumu centram pa uzticības tālruni 80002070, ierodoties personīgi, sūtot vēstuli pa pastu (Alberta iela 13, Rīga, LV-1010) vai rakstot uz elektroniskā pasta adresi knab@knab.gov.lv

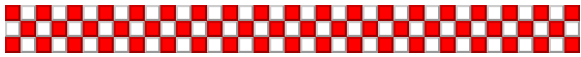

Ārsti, skolotāji, neņemiet kukulus!

Pirms vairāk nekā trim gadiem Krimināllikums tika papildināts ar jaunu pantu (326.²), kas paredz kriminālatbildību valsts vai pašvaldības iestādes darbiniekiem, kas nav valsts amatpersonas, par prettiesiska labuma pieprasīšanu un pieņemšanu, tādējādi novēršot radušos situāciju, kad ārpus likuma un atbildības bija palikusi virkne publisko pakalpojumu sniedzēju, kurus par nepienācīgu labumu pieņemšanu nevarēja saukt pie atbildības.

Drīz vien pēc grozījumu stāšanās spēkā KNAB uzsāka pirmo kriminālprocesu par Krimināllikuma 326.² pantā paredzētajām prettiesiskajām darbībām. Tomēr līdz šim kriminālatbildības piemērošanu apgrūtināja tas, ka pantā minētais noziedzīgais nodarījums bija formulēts kā labuma «prettiesiska pieprasīšana un pieņemšana», kas nozīmē, ka nepienācīgs labums bija ne tikai jāsaņem, bet bija jāpierāda arī tā pieprasīšana, savukārt atbildība tikai par nepienācīga labuma piedāvājuma vai piesolījuma pieņemšanu nebija paredzēta.

Ar 19.novembrī Saeimā pieņemtajiem grozījumiem Krimināllikumā abas šīs darbības – pieprasīšana un pieņemšana 326.²pantā ir nošķirtas un ir panākta konsekvence ar 320.pantu - kukuļņemšana, kas paredz kriminālatbildību par līdzīgām prettiesiskām darbībām, turklāt pastiprinātu kriminālatbildību par kukuļa (prettiesiska labuma) izspiešanu.

Iedzīvotāju saskarsme ar korupciju veselības aprūpē un izglītībā (2009)*:

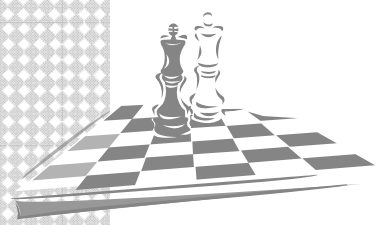
- ▣ 13,6 % iedzīvotāju pēdējo 2 gadu laikā personiski pieredzējuši situāciju, kad medicīnas darbinieks ir pieņēmis neoficiālu maksājumu vai dāvanu;
- ▣ 4,8% iedzīvotāju saskārušies ar situāciju pēdējo 2 gadu laikā, kad izglītības darbinieks pieņēmis nelikumīgu maksājumu.

Socioloģiskās aptaujas rāda, ka pēdējo gadu laikā veselības aprūpē situācija ir uzlabojusies, 2007.gadā ar neoficiāliem maksājumiem vai dāvanām ārstiem bija saskārušies 20,9%, savukārt 2005.gadā 22,8% iedzīvotāju.

Turpretī izglītības sektorā 2007.gadā nelikumīgus maksājumus skolotājiem bija pieredzējuši tikai 1,5% iedzīvotāju.

* SKDS dati, 2009.gadā aptaujas veikšanu finansējusi Sabiedrība par atklātību - Delna

Tirgošanās ar ietekmi

Krimināllikuma 326.¹ pantā «Tirgošanās ar ietekmi» veiktie grozījumi, pastiprinot atbildību par šāda noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, vērš uzmanību uz to, ka tirgošanās ar ietekmi vairs nav tikai kriminālpārkāpums, bet gan noziedzīgs nodarījums par ko ir paredzēta atbildība – brīvības atņemšana līdz pat pieciem gadiem.

Kāds gan ir kaitējums no šāda noziedzīga nodarījuma?

Ja tirgošanās ar ietekmi tiek realizēta, piemēram, attiecībā uz likumdošanas procesu, radot priekšrocības noteiktai personu grupai, tad pārvaldībai radītais kaitējums var būt pat daudz lielāks nekā, piemēram, no kukuļa došanas amatpersonai, lai viņa neuzliek sodu par Ceļu satiksmes noteikumu pārkāpšanu.

Pēc satura tirgošanās ar ietekmi ir līdzīga kukuļošanai, jo izpaužas kā personu uzpirkšana, lai tās veiktu darbības mantiskā labuma devēja interesēs. Atšķirībā no kukuļņemšanas uzpirktā persona nav amatpersona, bet viņai ir zināma ietekme uz kādu amatpersonu vai amatpersonām un viņa var iespaidot amatpersonu lēmumu pieņemšanu.

Tipiskākie un kaitīgākie tirgošanās ar ietekmi gadījumi ir saistāmi ar normatīvo aktu pieņemšanu.

Piemēram, kādas politiskās partijas ģenerālsēdētārs, kas nav Saeimas deputāts, vienojas ar kādu pārtikas nozarē strādājošu uzņēmēju, ka pēdējais ziedos partijai 18 000 latu, ja ģenerālsēdētārs pārliecinās attiecīgās partijas pārstāvjus parlamentā, lai tie panāk tādus grozījumus, piemēram, «Pārtikas aprites uzraudzības likumā», kas atļauj specifiskus tehnoloģiskos procesus, kas raksturīgi ekskluzīvi šim uzņēmumam. Iespējams, deputāti pat neiedziļinās, kādi tieši grozījumi piedāvāti, viņi uzticas, ka anotācijā sniegtie argumenti ir patiesi, lai arī īstais šādas rīcības pamatojums ir tikai un vienīgi finanšu labuma iegūšana partijas vajadzībām.

Līdz ar to partijas ģenerālsēdētārs, izmantojot savu dienesta stāvokli, ir pieņēmis mantiska rakstura labumu citas personas – partijas, interesēs, lai prettiesiski ietekmētu valsts amatpersonu – parlamenta deputātu, darbību un lēmumu pieņemšanu.

Līdzīgas darbības var saskatīt arī citas jomās. Piemēram, bērnodarza audzinātāja pieņem 100 latus par to, lai pārliecinātu valsts amatpersonu – bērnodarza vadītāju, ārpus rindas pieņemt bērnodarzā naudas devēju bērnu. Ar farmācijas nozares darbību saistīta likumprojekta izstrādātājs – civildienesta ierēdnis, uzaicina farmācijas jomas ekspertu sniegt atzinumu, kāds regulējums ir piemērotākais. Eksperts, saņēmis materiālu labumu no vienas jomas pārstāvjiem, sniedz tādu atzinumu, kas veicina labvēlīgāku likuma regulējumu maksātāja uzņēmumam. Ierēdnis paļaujas, ka atzinums ir uzticams, bet patiesībā – uzpirkts.

Tomēr, ja personas savus atzinumus, slēdzienus, padomus vai rekomendācijas gatavojušas kādu naudas devēju interesēs, tad tie maldina valsts amatpersonas un liek tām pieņemt nepamatotus, pat pretlikumīgus lēmumus.

Jāatgādina, ka Krimināllikums paredz iespēju saukt pie atbildības arī tos, kas uzpērk ar īpašo ietekmi apveltītās personas ar mērķi panākt mantiskā labuma devējam vēlamu rīcību. Līdz ar to krimināli sodāmi ir gan tie, kas materiālas vērtības, mantisku vai citādu labumu piedāvā, gan pieņem.

Reizēm cilvēki domā, ka korupcija ir neizbēgama, ka tas ir dzīvesveids, no kura izvairīties nav pašu spēkos. Tomēr katrs iedzīvotājs, uzņēmējs, aktīvs pilsonis, ārsts vai skolotājs gūs labumu, ja pateiks savu NĒ šim noziegumam.

Starptautiskajā pretkorupcijas dienā daži piemēri no ANO aicinājuma, kā pateikt NĒ:

UZŅĒMĒJI UN PRIVĀTĀ SEKTORA DARBINIEKI VAR CĪNĪTIES PRET KORUPCIJU UN:

Stiprināt demokrātiju	Veiciniet ekonomisko stabilitāti, demonstrējot neiecietību pret korupciju. Atklāta un atvērta biznesa sabiedrība ir pamatakmens katrai stiprai demokrātijai.
Sekmēt tiesiskumu	Ieviesiet uzņēmumā politiku attiecībā uz dāvanām, ziņotājiem (trauksmes cēlājiem) un citiem galvenajiem korupcijas jautājumiem, apmāciet visus darbiniekus šajos principos. Darbinieki strādās labāk, ja būs pārliecināti, ka darbojas godīgā un taisnīgā vidē.
Atbalstīt izglītību	Finansējiet apmācību programmas un pārliecinieties, ka tās tiek godprātīgi ieviestas. Spēcīgas izglītības sistēmas veicināšana ir laba investīcija nākotnē.
Veicināt labklājību	Ieviesiet uzņēmumā pretkorupcijas pasākumus un izmantojiet neatkarīgus auditorus, lai pārliecinātos par to atbilstību. Korupcija palielina uzņēmējdarbības veikšanas izmaksas caur kukuļu pievienoto vērtību, kā arī juridiskām un finansiālām sankcijām.
Nodrošināt attīstību	Stingri ievērojiet godīgas konkurences noteikumus. Korupcija ļauj neefektīviem, negodīgiem uzņēmumiem izdzīvot un kropļot tirgu.
Uzlabot tautas veselību	Raugieties, lai kompānijas, kas apgādā veselības aprūpi, ievēro starptautiskos labas prakses standartus, piedāvājot preces un pakalpojumus, kas sniedz labumu iedzīvotājiem, nevis ierēdņiem. Peļņas gūšanas vārdā neklūstiet imūni pret koruptīvu praksi.

ARODBIEDRĪBAS UN PROFESIONĀLĀS ASOCIĀCIJAS VAR CĪNĪTIES PRET KORUPCIJU UN:

Stiprināt demokrātiju	Esiet aktīvi dialogā par atalgojumu publiskās pārvaldes darbiniekiem. Uzstājiet, lai valsts amatpersonas saņem adekvātu atalgojumu.
Sekmēt tiesiskumu	Aizstāviet ziņotājus (trauksmes cēlājus). Aizsargājiet tos, kuri pakļauj savu dzīvi un iztikas līdzekļus riskam, atmaskojot un nododot tiesāšanai korumpētas personas.
Atbalstīt izglītību	Vērtējiet izglītības sistēmas godprātību. Skolotāji ne tikai māca un rūpējas par mūsu bērniem, viņi arī veido vidi un nākotni, no kuras mēs visi esam atkarīgi.
Veicināt labklājību	Ieviesiet pretkorupcijas stratēģijas sociālajā dialogā un biznesa partnerattiecībās, lai izskaustu toleranci attieksmē pret koruptīvu praksi. No korupcijas brīva biznesa vide ir daudz pievilcīgāka darbiniekiem, klientiem, investoriem.
Nodrošināt attīstību	Atrodiet domubiedrus un apkopojiet spēkus cīņai ar korupciju. Godīgas un atklātas politikas veidošana caur sabiedriskām aktivitātēm ievērojami sekmē attīstību.
Uzlabot tautas veselību	Cīnieties par atbilstošu atalgojumu un labiem darba apstākļiem, lai uzlabotu pakalpojumu pieejamību veselības aprūpē. Veselības aprūpes nevalstiskās organizācijas var veicināt bez dāvanu politiku starp mediķiem, pacientiem un farmācijas kompānijām.

KATRS IEDZIVOTĀJS UN SABIEDRĪBAS PĀRSTĀVIS VAR CĪNĪTIES PRET KORUPCIJU UN:

Stiprināt demokrātiju	Esiet informēti par likumu normām un par to, ko valdība ir apņēmusies darīt, lai cīnītos ar korupciju. Būt par informētas sabiedrības daļu ir svarīgi ne tikai veselīgai demokrātijai, bet tas liek ievēlētajām amatpersonās atbildīgi pildīt savus solījumus.
Sekmēt tiesiskumu	Ziņojiet par korupcijas gadījumiem atbildīgajām institūcijām. Nostājoties pret korupciju, Jūs iestājaties par sabiedrību.
Atbalstīt izglītību	Māciet bērniem, ka korupcija nav pieņemama. Vecāki var iemācīt saviem bērniem godīguma vērtību.
Veicināt labklājību	Atsakieties maksāt vai pieņemt kukuļus un dāvanas. Noraidot nelikumīgu atlīdzību par darbu, tiek dots spēcīgs signāls visām iesaistītajām pusēm.
Nodrošināt attīstību	Norādiet amatpersonām, ka korupcijas apkarošanai ir jābūt neatņemamai viņu politikas sastāvdaļai. Atgādināt tiem, kurus esat ievēlējuši, ka viņi pārstāv Jūs Latvijā un pasaulē, ir ne tikai Jūsu tiesības, bet pienākums.
Uzlabot tautas veselību	Pieprasiet ērtu pieeju caurskatāmai veselības aprūpes sistēmai. Zināt savas tiesības un uzdot pareizus jautājumus ir daļa no atbildīga pilsoņa pienākumiem.

www.yournocounts.org

www.knab.gov.lv